

**İDEOLOJİK BİR ARAÇ OLARAK PLÜRALİST SÖYLEM
BAĞLAMINDA ABD HEGEMONYASI**

Dilara İLBUĞA

İdeolojik Bir Araç Olarak Plüralist Söylem Bağlamında ABD Hegemonyası

Dilara İLBUĞA

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, dilarailbuga@yahoo.com

Özet: İçinde yaşadığımız dönemde “özgürlük” kavramının sıklıkla vurgulandığı ve kavramın belirli bir kavranışının küresel düzlemde yerleştirilmesinin hedeflendiği belirtilebilir. Burada önemli olan, özgürlüğün piyasa koşullarında serbestçe eyleyen bireyin seçme özgürlüğü olduğu ve devlet biçiminin dönüşümü ile bu bireyin özgürlüğünü garanti altına alacak “demokratik” düzenlemelerin hayata geçirilmesinin amaçlandığıdır. Amaç genel haliyle bu şekilde ortaya konulduğunda ABD hegemonyası ile plüralist söylem arasındaki rabita incelenmeye değer görünmektedir. ABD hegemonyasının ideolojik ayağı ulus-devletler düzeyinde plüralist söylemin hakimiyetiyle paralel gelişmiştir. Plüralizm İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ABD hegemonyasının temel unsurlarından birisi olarak bu ülkeye bağlı coğrafyada siyasetin kriterlerini belirlemeye başlamış, 1970’lerdeki yapısal kapitalist krizden sonra, önce batı bloğunda, sonra da az gelişmiş devletlerde gündeme gelen neo-liberal politikalar döneminde de varlığını (neo-plüralizm) sürdürmüştür. Neo-liberal politikaların işleyebilmesi için gereken ideolojik zemini devlet- sivil toplum ikiliği ve bu ikilik üzerinden işleyen bir liberal uzlaşıda bulan ABD hegemonik düzeni, her şeye rağmen bunun tam da başarılı olamadığı gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Anahtar Sözcükler: Plüralizm, ABD, Hegemonya, Neo-liberalizm, Emperyalizm.

US Hegemony in the Context of Pluralist Discourse as an Ideological Instrument

Abstract: It is possible to say that the concept of “freedom” is overly emphasized in contemporary world affairs and a certain perception of the concept is aimed to be established on the global area. What is significant here is this perception only includes the individual’s freedom of choice in market conditions and by the transformation of the state form, constituting “democratic” regulations that targeted to guarantee the freedom of this individual is the main end. After putting the main purpose in its place, relation between the US hegemony and the pluralist discourse should be evaluated. Ideological basis of the US hegemony and domination of pluralist discourse in nation-state level, developed in parallel paths. After the Second World War, pluralism, as a main component of US hegemony, started to determine the criteria of politics in the territories which is linked to the country. After structural capitalist crisis of 1970s, pluralist discourse (in the form of

neo-pluralism) kept its place during the neo-liberal era which became an agenda firstly in the Western Bloc, then in the underdeveloped countries. Despite of establishing its ideological basis on the dichotomy of state and civil society and a compromise processing over this dichotomy in order to guarantee the functioning of neo-liberal politics, US hegemonic order had to confront the reality that this project couldn't succeed in an excellent way.

Key Words: Pluralism, USA, Hegemony, Neo-liberalism, Imperialism.

Giriş

İçinde bulunduğumuz dönem, ABD'nin küresel hegemonyasının sorgulandığı, buna karşılık adı geçen devletin konumunu korumak için aldığı önlemlerin kendi hegemonyasını güçlendirmek yerine daha da sorgulanır hale getirdiği bir dönemeç olarak görülebilir. Okumakta olduğunuz yazı ABD'nin hegemon konumunu korumak amacıyla söylemsel bir araç olarak kullandığı Plüralizm'i aynı ülkenin hegemonik pozisyonu ile ilişkisi bağlamında inceleyecek ve plüralist söylemin etkinliğinin ve tutarlılığının boyutlarını irdeleyecektir.

Anılan maksada ulaşmak için çalışma kapsamında ilk olarak hegemonya kavramı ve ABD hegemonyasının tarihsel gelişimi üzerine bir analiz yapılacaktır. Bu kapsamda ilk olarak hegemonyanın ne olduğu ve Gramsci'nin hegemonya kavramı incelenecek, ardından ise kavramı uluslararası ilişkiler yazınına taşıyan Robert Cox'un kavramı ele alışı irdelenecektir. İkinci olarak da plüralizm söylemi ve bunun hegemonyanın kuruluş ve sürdürülmesindeki yeri incelenecektir. Sonuç bölümü, ABD hegemonyasının ve plüralizm arasındaki ilişkinin Orta Doğu kapsamında değerlendirilmesine ayrılmıştır.

Hegemonya Kavramı

Modern dünya sisteminin ilk hegemonik gücü İngiltere idi. 18. yy'da Fransa ile birlikte öne çıkan İngiltere hegemon güç olma durumunu 1945'lere kadar sürdürmüştür. ABD ise ancak 1898 yılındaki İspanya Savaşı sonrasında büyük güç konumuna gelerek hegemonya için yarışa dahil olmuştur (Uzgel, 2003: 11). Dönemin iki büyük gücü Almanya ve ABD arasındaki mücadeleden 2. Dünya Savaşı'nın sonunda ABD savaşın kazananı olmuş ve kendi içinde farklı evreleri içeren ve günümüze dek uzanan ABD'nin hegemonik konumda olduğu dönem başlamıştır. Adı geçen devlet bugün hala neo-liberal politikalar ve plüralizm ekseninde hegemonyasını korumaya ve sürdürmeye çalışmaktadır.

Antonio Gramsci belirli bir toplumsal formasyon bağlamında hegemonya kavramını egemen sınıfın boyun eğenlerin rızasıyla gücünü kazanması ve pekiştirmesi olarak ele almıştır. Belirli bir toplumsal formasyon içerisinde güç

oluşumunu temel çıkış noktası olarak ele alan Gramsci eserlerinde hegemonya kavramını kullanırken özgün bir yorum geliştirmiş, kavramı devletin zora dayalı iktidarı olarak kullanmak yerine daha çok burjuvazi değerlerini ulusal boyuta taşıyan bir aktarma mekanizması olarak yorumlamıştır (Anderson, 1988, s. 30).

Anderson'a (1988, s. 35) göre, "Gramsci'nin hegemonya kavramını kullanışı, doğrudan doğruya Komintern'in işçi sınıfının sermayenin baskısına karşı ortak mücadelede diğer sömürülen sınıflarla, her şeyden önce de köylülükle sınıf ittifakı ve burjuvazinin proletarya üzerindeki egemenliği anlamındaki tanımlamalarından" kaynaklanmaktadır. Gramsci, Komintern'den (1919 yılında savaş komünizmi döneminin (1918-1921) ortasında Vladimir Lenin ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından kurulan, silahlı kuvvetler de dahil tüm mümkün araçlarla uluslararası burjuvaziyi yıkmak ve devletin tamamen yok oluşu için bir geçiş aşaması demek olan Uluslararası Sovyet Cumhuriyetini yaratmak için mücadele etme amacı güden uluslararası komünist örgüt) aldığı hegemonya kavramını geliştirmiş ve farklı noktalara taşımıştır.

Gramsci'ye göre hegemonya siyasal iktidarın olduğu her alanda mevcuttur ve siyasal iktidar da toplumların bulunduğu her yerde vardır. Gramsci, hegemonya kavramını belli bir grubun birlik oluşturarak diğer gruplar üzerine tahakküm kurma mücadelesi olarak tanımlamıştır. Bu tahakkümün ise sadece zor kullanma ya da şiddet yoluyla değil, bunlardan çok daha etkili bir biçimde sınıfların rızasıyla sağlandığını ileri sürmüştür. Bu rızayı sağlayan aygıtlar, hegemonik aygıtlardır ve bu aygıtlar sayesinde hakim ideoloji geçerli ve doğal bir söylem haline gelmiştir. "Hegemonya, en iyi, rızanın örgütlenmesi olarak anlaşılır. Bağımlı bilinç biçimlerinin şiddet ya da zora başvurulmadan inşa edildiği süreçtir." (Barrett, 1996, s.65)

Gramsci kavramı ele alırken politik-ideolojik yapı (üst yapı) üzerinde durmuş ve bu yapıyı politik ve sivil toplumdan oluşan iki ayrı düzeyde değerlendirmiştir. Gramsci'ye göre (1986),

Şimdilik, iki büyük "kat" kurulabilir üstyapılarda; "sivil toplum", yani halk dilinde "özel" denilen örgütler bütünlüğü katı olarak adlandırılabilir kat ile "politik toplum" ya da "devlet" katı; egemen grubun tüm toplum üzerinde uyguladığı "hegemonya" işleviyle, kendini devlette ya da "hukuksal" hükümette dışa vuran "doğrudan egemenlik" ya da buyurma işlevine karşılık düşerler bu katlar. Örgütlenme ve bağlantı işlevlerinin ta kendileridir bu işlevler (s.318).

Kavramı uluslararası toplum için değil de belirli bir toplumsal formasyon bağlamında geliştiren Gramsci'nin kuramında hegemonya sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel, politik ve ahlaki görevlere de sahiptir. Ona göre devlet, sadece politik toplum olmayıp, politik ve sivil toplumun birleşimidir. Bu iki

kavram (sivil toplum ve politik toplum) sadece kavramsal olarak ayrılmıştır ve iç içe geçmiş güç ilişkilerini gösterirler. Gramsci'nin düşünsel çerçevesinde sivil toplum rızayla özdeşleşmiştir ve bu nedenle de olumlu bir role sahip değildir. "Gramsci'ye göre, sivil toplumun genel olarak kaba kuvvetten çok rızayla özdeşleştirilmesi nedeniyle olumlu görülecek bir şey olmadığını belirtmekte yarar vardır. Özellikle güncel siyasi atmosfer göz önüne alındığında bu noktayı vurgulamamanın önemi bir kez daha anlaşılabacaktır." (Crehan, 2006, s.153) Modern kapitalizmde iktidar kendi söylemini sivil toplum aracılığıyla kabul ettirir ve hakim güçlerin değerlerini bütün toplumun ortak düşüncesi haline getirerek egemen kültürü oluşturur. Dolayısıyla işçi sınıfı kendi iyiliğini burjuvanın iyiliğiyle özdeşleştirir ve düzenin devamı sağlanır.

Gramsci'nin İkinci Dünya Savaşı süresince İtalyan hapishanelerinde geliştirmiş olduğu kavram daha sonraları uluslararası ilişkiler yazınına Robert Cox'un çalışmaları dolayısıyla girmiş kabul edilir. Hegemonya siyasal iktidarın olduğu her alanda mevcut olduğundan, uluslararası ölçekte de siyasal iktidar mevcut bulunduğundan Cox ve ardılları tarafından gerçekleştirilen bu sıçrama uluslararası ilişkiler doktrinine bir katkı olarak kabul edilebilir. Bununla bağlantılı olarak uluslararası ekonomi politik disiplini içerisinde kavramın kullanımı, hegemonik bir dünya düzeninin nasıl olup da bu düzeni sürekli kılacak şekilde değerler ve anlayışlar ürettiği sorusu üzerinden şekillenmektedir (Cox, 1987).

Cox'a göre hegemonya üç aktivite/eylemsellik alanı ile ilgilidir: Toplumsal üretim ilişkileri, devlet biçimleri ve dünya düzenleri. Üretim, Cox'a göre, hem bir sosyal süreç hem de güç ilişkisidir. Toplumsal üretim ilişkilerinin çeşitli tarzları vardır. Her birisi üretim sürecinde hakim ve tabii unsurlar arasındaki güç dengesinin özgül tiplerine denk gelen bu tarzlar, ampirik ve tarihsel olgulara dayalı olarak saptanabilirler. Bu farklı tarzlar ya da kalıplar özgül tarihsel koşullarda belirir ve diğer tarzlar meydana gelirken gelişmeyi sürdürürler (Özdemir, 2010, s.251). Cox'da kullanıldığı haliyle üretim ilişkileri; bilginin, ahlaki değerlerin, kurumların üretim ve yeniden üretimini kapsar (Cox, 1989). Plüralist söylem ve bunun için gerekli örgütsel, kurumsal düzenekler üretim sürecinde hakim ve tabii unsurlar arasındaki güç dengesinin özgül bir tipi olarak günümüz dünyasında siyasetin kalıplarını vermektedirler. Bu konuya daha sonra değinilecektir.

Dünya düzeni ile ilgili olarak devlet, bazen yerel üretimi koruyarak ve bazen de yerel üretimin dünya piyasasına uyum sağlamasını cesaretlendirerek yerel üretimin gerektirdiği farklı toplumsal ilişki tarzlarının dünya ekonomisine dâhil olma biçimini belirler. Hangi devlet stratejisinin öne çıkacağı ve bu stratejinin güdülmesinde hangi söylemlerin etkin olacağı dünya düzeninin doğasına ve içinde bulunulan aşamaya bağlıdır. "Hegemonik dünya düzeni kavramı, yalnızca devletlerarası çatışmayı düzenleme üzerine değil, aynı zamanda ülkeleri çevreleyen sosyal sınıflar arasında ilişkileri meydana getiren küresel boyuttaki üretim tarzı, küresel olarak tasarlanan sivil toplum üzerine kurulmaktadır " (Cox, 1983).

Hegemonik dünya düzeninin oluşması ve sürdürülmesinde plüralizmin rolüne bir sonraki başlıkta değinilecektir.

Coxcu yaklaşım içerisinde, Gramsci'nin kullandığı biçimiyle, tarihsel blok kavramı da önemli potansiyeller barındırmaktadır. Tarihsel blok terimi geçerli sınıf ittifakları bağlamında bir yanda devlet iktidarı ve diğer yanda toplumu yöneten baskın ilkeler arasındaki –problemler de içeren- uyuşumu ifade etmek için kullanılmaktadır. Tarihsel blok bu bağlamda, hegemonyanın tesis edilmiş olmasını gerektirir. Gramsci bu terim aracılığı ile –çelişkili ve bir bütün teşkil etmeyen halleriyle üstyapıyı oluşturan- yapıların, nasıl olup da toplumsal üretim ilişkileri ile bir şekilde uyum gösterdiğini anlamaya çalışmaktadır. Bu karşılıklılık özgün entelektüel, ahlaki ve siyasi pratikler dolayımı ile sağlanır. Çelişkili ve bir bütün teşkil etmeyen halleriyle çeşitli devletlerin (politik toplumların) ve uluslararası kuruluşların nasıl olup da küresel ölçekte kapitalist üretim ilişkilerinin anarşisini düzenledikleri sorusunun olası cevabında da plüralizm üzerinden devlet biçiminin dönüştürülmesinde önemli etkiler doğuran Batı ittifakını kapsayan tarihsel bloğun rolü olduğu açıktır. Tarihsel blok, ekonomik ve ideolojik olanı, yani yapı ve üst yapıyı bir araya getirir ve bunlar arasındaki karşılıklı bağımlılığı anlatır. Hegemonya ve tarihsel bloğun yaratılması sürecinde, yapıdan karmaşık üstyapılar alanına belirleyici ve kesin bir geçiş yaşanır ve organik bir bağlantı kurulur (Cox, 1983) İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Marshall Planı çerçevesinde ABD'nin Batı Avrupa ve Japonya'nın sosyo-ekonomik temellerini yeniden yapılandırması üzerine kurulan pax-Americana, Fordist temellere dayanan Yeni Bakış anlayışı devlet formunun uluslararasılaşması üzerine inşa edilen bir uluslararası tarihsel bloğun merkezini oluşturmuştur (Gill, 1992, s.57).

Bu bağlamda, realist yaklaşımın insan organizması metaforuna referansla açıkladığı devlet tavırları kavramı tartışılır hâle gelir. Bir devletin “tavrı”, onu oluşturan tarihsel bloğu meydana getiren uzlaşımın ve bunu sağlamak için önderliği edinmiş bulunan toplumsal gücün ortaya koyduğu programın sınırları ile çerçevelenmiştir. Bununla birlikte uluslararası boyuta geçildiğinde belirli bir sınıfın hegemonyasının, bu hegemonyanın belirli bir tip toplumsal üretim ilişkisinin sınırlar ötesinde geliştirilmesi olarak ortaya konulabilmesi durumunda, -plüralist söylem kapsamında- uluslararası bir olguya dönüşebileceği iddia edilebilir (Cox, 1983, s. 162-175).

Küresel üretim ve değişimin kapitalist üretim ilişkilerinin ulusal düzlemde yeniden üretiminde belirleyen hâle geldiği bir dönemde gelişen uluslararası tarihsel bloğun talepleri devlet biçimin yeniden düzenlenmesi hedefine odaklanacaktır (Özdemir, 2011). Bu bloğu oluşturan temel kurum ve örgütler, çok uluslu şirketler, uluslararası finans ve uluslararası bankalar, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerde temsil edilen çevreler ile birlikte büyük kapitalist devletlerden müteşekkildirler. Bu uluslararası bloğun gelişimi ile beraber, sınıf ilişkilerinin küresel düzlemde yeni bir döneme girdiğinden bahsetmek mümkündür.

Plüralist Söylem ve ABD Hegemonyası

Rızaya dayalı hegemonya kavramını açıklamak için ABD, onun ürettiği küresel politikalar ve desteklediği söylemler çok önemli imkanlar sunmaktadır. ABD 2. Dünya Savaşı sonrası liberal düşünce ve demokratik değerlerin en önemli temsilcisi olarak kendini sunmuş ve rızaya dayalı hegemonyasını bu güne kadar taşımıştır. ABD hegemonyasının üç temel ayağı vardır; askeri güç, ekonomik güç ve ideolojik egemenlik (bkz. Mandel, 2008). Irak Savaşı sonrası yavaş yavaş kan kaybeden askeri gücün yanında, ekonomik güç ABD'ye Batı'nın çıkarlarının taşıyıcılığını getirmiştir. Batı bloğundaki ideolojik konumunun en önemli dayanağı ekonomik güç olan ABD, Batı ve dünyanın geri kalanında ise ekonomik ve askeri gücünün yanında ideolojik temelini oluşturan (ve Marshall yardımları, Bretton Woods kuruluşları, NATO, ikili anlaşmalar vs.'ye ait dokümanlarda açıkça gözlemlenebilecek olan) çoğulculuk söylemiyle hegemonyasını sürdürmektedir. Okumakta olduğunuz çalışma kapsamında önce plüralist söylemin temel unsurları ele alınacak sonra da bu söylemin Amerikan hegemonyasının sürdürülmesindeki rolüne değinilecektir.

Plüralizm, 1960'lı ve 1970'li yıllarda uluslararası ilişkiler alanında uluslararası politika ve iç politika arasında ayırıma giden devlet merkezli bir analizi benimseyen düşünce okullarına bir tepki olarak doğmuş olan, sistemdeki değişiklikler sonrası devletin sınırlarının giderek önemini yitirmeye başladığına ve iç politikanın dış politikaya etkisinin arttığına işaret eden bir teoridir. Plüralizm ana akım siyaset bilimi çalışmalarındaki en etkin söylemlerden birisidir. Liberal kuramdan mülhem olan çoğulculuk, basit haliyle devlet – sivil toplum ikiliğine dayanır. Bu bağlamda plüralizm, devleti sivil toplum denilen ve eşitlikçi olduğu var sayılan ilişkiler alanının karşısına koyar. Toplumu kendisini oluşturan bireyler toplamı olarak kabul edip, toplumsal davranışın temel inceleme birimi olarak bireyi kabul eden (yöntemsel bireyci) yaklaşımı benimseyen plüralizmde toplum ayrı/müstakil bir gerçeklik düzeyi oluşturmamaktadır. Amerikan hegemonyası döneminde yöntemsel bireycilik, pragmatizm ve görgülcülük toplumu oluşturan bireylerin çevreleriyle girdikleri ilişkiyi anlamlandırmalarında etkin olmuştur.

Plüralizm/Çoğulculuk hem epistemolojik açıdan (insan gruplarının kişileştirilmesi eğilimi, metodolojik bireycilik, özgürlük vurgusu, sivil toplum devlet ayrımı) hem de vurgu noktaları bakımından (belirli alanlarda devlet iktidarının tatbiki, sivil toplum devlet ayrımı içerisinde bireyin yeri) ilham aldığı liberal dünya görüşünü karar alma süreçlerinde grup katılımlarına yaptığı vurgu ile zenginleştirir.

Plüralizm, “devlet iktidarı”nın, devlet denilen dev-yapıyı oluşturan yapılar (federal meclis, federal hükümet, federal mahkemeler, federe devletin yukarıda sayılanlara mukabil kurumlar ve benzerleri) içerisinde grup temelli müzakere, pazarlık, ikna ve baskı üzerinden geliştirilen karar alma süreçleri olduğu/olması gerektiği düşüncesidir. Örneğin Akad ve Dinçkol'a göre (2009),

İktidarla bireyler arasına birtakım örgütlerin, birliklerin girmesiyle siyasal yaşamın havası ve kuralları da büyük ölçüde değişmiş oldu. Bir yanda birey, durağanlıktan kurtulup dinamizme yönelir ve “kişiliğini” kazanırken, öte yandan siyaset belirli çevrelerin tekelinden çıkıp toplumun tamamını etkisi altına aldı. Artık iktidar olgusu çevresinde bir etki tepki ilişkisinin varlığından söz edilebilirdi.

Plüralizme göre devlet, çoklu iktidar merkezlerine ayrılmıştır. Söz konusu merkezler arası karşılıklı denetim imkanı olmalıdır. Bu merkezlerin çokluğunun ve merkezlerin içerisinde temsil edilen menfaatin çeşitliliğinin nedeni hiçbir grubun devlet iktidarını bir başına ele geçiremeyecek olmasıdır. Bu durumda grup eksenli çoğulculuk mümkün olacaktır.

Plüralizmin neredeyse temelini oluşturan ‘grup’ kavramı da ampirik olarak test edilebilecek bir şey olmadığından nesnel toplumsal ilişkiler de yok sayılır. Plüralistlere göre grup adı üstünde ortak menfaati gereğince bir araya gelmiş gerçek ya da tüzel kişiler bütünüdür. Plüralist perspektiften bakıldığında farklıymış gibi görünen grupların ortak bir sınıfsal kökeni ya da grupsal faaliyetin sınıfsal boyutu bulunmamaktadır. Bir devleti oluşturan yapıcılarda temsil edilebilme kabiliyeti de bir sınıfa atfedilemez. Bu nedenle plüralistlere göre bir devletin bir kısmında çimentocular, bir diğer kısmında banka sermayesi, bir başkasında hammadde üreticisi kapitalistler vb. temsil edildiğinde, ortada yekpare/sınıfsal egemenlik durumu bulunmayacak, farklı gruplar tarafından yürütülen görüşme, tartışma, ikna ve baskı süreçleri bulunacaktır (Özdemir, 2008). Bu tutum ABD’de siyaset anlayışının ve müzakere esaslı uzlaşma pratiklerinin neredeyse bütün temelini oluşturmaktadır (Özdemir, 2011).

Bu açıdan bakıldığında, ABD’nin küresel anlamda yerleştirme çabasında olduğu devlet biçiminin bu şekildeki bir “liberal uzlaş” kavrayışı etrafında şekillendiği belirtilebilir.

1945 öncesinde grup vurgusuyla öne çıkan plüralizm, 1945 sonrasında gruplar yerine birey vurgusuna başlamıştır. Söylemdeki bu dönüşümle Amerikan hegemonyasının başlangıcı arasında bir korelasyon bulunmaktadır. Bu dönemde Amerikan tesiri altında gelişen sosyal bilimlerde sivil topluma dayalı, bireyci anlayış güç kazanmıştır (bkz. Patrick Baert). Söylemdeki dönüşümle paralel olarak ilerleyen süreçte ABD hegemonyasının –diğerleri yanında- ittifaklar ve yardımlar dolayımı ile ideolojik küreselleşmeyi de hedeflediği söylenebilir (Özdemir, 2010).

Bu dönemde Batı ve Üçüncü Dünya ülkeleri arasında, piyasa taleplerinin doğrudan ifadesini bulduğu, girişim özgürlüğünün garanti altına alındığı bir devlet biçim içerisinde geliştiği haliyle serbest ticaretin ve yabancı sermayenin her ekonomi için gerekli ve kaçınılmaz olduğu savı plüralizmin değişen öncüllerinin yardımıyla yayılmıştır. GATT ile hedeflenen küresel ölçekli meta dolaşımını ulus

devletlerin koruyucu etkilerinden korumak, küresel sermaye taleplerinin ilgili devletler içerisinde doğrudan savunulmasını sağlamak gibi amaçlarla ABD'nin koruyuculuğunda biçimsel demokrasilerin yayılması sürecinde plüralist söylemin merkezinde bulunan farklılıkların temsili meselesi gündeme gelmiştir. Bir başka deyişle Plüralist söylem ve bunun için gerekli örgütsel, kurumsal düzenekler üretim sürecinde hakim ve tabii unsurlar arasındaki güç dengesinin İkinci Dünya Savaşı'na özgü bir tipi olarak siyasetin kalıbı için biçimsel demokrasileri öne çıkarmıştır.

Bu süreçte piyasa aktörlerinin çeşitliliği siyasal alanın da farklılıklarla bezenmiş şekilsel bir demokrasiyle donatılmasının imkânını sağlamış, ekonomik ideoloji plüralizmin siyasal reçeteleriyle birlikte yayılmıştır (Bostanoğlu, 1999, s.249). Amerikan plüralizmi İkinci Dünya Savaşı sonrasında olması gereken üzerine tesis ettiği (normatif) – demokrasinin kaçınılmazlığı- boyutunun yanı sıra iktidarın dağıtımına ilişkin gözlemlere dayalı (ampirik) –seçime dayalı- bir boyut da edindi. İki boyutun eleştirel süzgeçten geçirilmeyen birliği Amerikalı politikacı ve ideologların kafasında olması gerekene denk düşen şeyin (ve aslında bu grupların menfaatini gözetken yapılanmaların), ampirik (görgül) verilerle “bilimselleştirilmesi” çabalarına yol açtı. Amerikan politikacı ve ideologların kafasında olan şeye gelindiğinde bunun unsurları şöyle sayılabilir;

- Seçim
- Siyasi partiler
- İktidarın
 - a) Mahkemelerce; b) Basın tarafından; c) Sivil toplum örgütlerince denetlenmesi
- Piyasa ekonomileri
 - a) Malların, b) Hizmetlerin, c) Para sermayenin sürtünmesizce küresel ölçekte dolaşımı.

ABD'nin de desteğini alan Paris Şartı'nda bunların somutlaşmış olduğu görülmektedir. Paris Şartı'yla ilk kez diğer devletlerin (Sovyet sisteminden çözülen) tanınması için serbest piyasa ekonomisine sahip olmaları (kapitalist devlet biçiminde örgütlenmeleri) koşul olarak görülmüştür. ABD için haydut devlet tanımına bakıldığında (ABD “Haydut Devlet” kavramının dört temel bileşeni olduğunu ileri sürmektedir: Bir devletin kitle imha silahları geliştirmesi, uluslararası terörizme destek vermesi, dünya ya da bölge için askeri tehdit oluşturması ve uluslararası değerlere karşı çıkması) adı geçen devletlerin aslında yukarıda sayılan bu çoğulcu koşullara uymayan devletler olduğu görülecektir.

Bu bağlamda, popülist söylemi içererek yeniden üreten ideolojik devlet aygıtlarının biçimlenmesi, daha doğrusu bu aygıtlar içerisinde anılan söylem ve

başka mekanizmalar dolayımı ile bir takım sınıf fraksiyonlarının öncelikli temsili sürecinde, demokrasi terimi belirli bir içerik kazanır.

Siyasetin metalaştırılması olarak adlandırılabilir bu süreç, siyasete girmek için gerekli hazırlıkların ve siyasetçilerin kamuya sunumunun yüksek miktarda sermayeyi harekete geçiremeyecek olan kesimlere git gide daha zor gelmesinden ötede bir anlam içermekte; siyasetin/seçimlerin oylarla satın alınan bir meta (iktidar) haline dönüşmesi durumuna gönderme yapmaktadır (Zizek, 2011, s.104). Buna göre, seçimler farklı mallar/partiler arasında bir rekabet içermekte, oylar da istenilen hükümeti satın almak için kullanılan para-metaya denk gelmektedir. Mal bir kez satın alındığında işlevini yerine getirecek, tüketici memnuniyetinin kriteri de ilgili malın kullanım kılavuzu ve satış ilanlarındaki özellikleri içerip içermediği sorusuna verilen cevapla şekillenecektir. Zizek'e göre (2011): Siyaseti satın aldığımız hizmetlerden biri olarak gören böyle bir anlayışta kaybolan şey, hepimizi ilgilendiren konuların ve kararların ortak bir kamusal müzakeresi olarak siyasettir (s.104).

Kimin oyu daha fazla ise artık belirli bir süre içerisinde onun dediği olacaktır. Azınlıkta kalan oyların sahiplerine ait talepler farklı olduğu için bu kimseler –çoğu kez kalabalıkların önünde nedamet getirmedikçe- halk öznenin kuruluşuna dâhil edilmezler. Sınırları böylece çizilen anlayış içerisinde “hepimizi ilgilendiren konuların ve kararların ortak bir kamusal müzakeresi” olarak siyaset, yerini, kötülerle iyiler arasında şekillenen aşırı (ama kaçınılmaz olmayan ve bu nedenle nesnel çelişki sınıfına girmeyen) bir antagonizmanın ezici programına bırakır (Özdemir, 2012)

Plüralizm, esas olarak liberal perspektiften bilgi üreterek grupların rolünü dışlayıp devletle birey arasında grupsal dolayimleri reddeden bireyci kuramsal açılımlar karşısında, önceki döneme (1945-1970 arası döneme) göre, gerilemiş ve tadilata uğramıştır. Tadilata konu olan haliyle plüralizme neo-plüralizm ya da yeni çoğulculuk denilmektedir. 1970'lerden itibaren plüralist literatür belli başlı grupların (özellikle de iş ve sermaye çevrelerinin) diğerlerinden daha fazla grup etkisine sahip olabileceklerini kabul eder gibi görünmektedir (Dunleavy ve O'Leary, 1987; Lindblom, 1977). Tüm bunlar dolayısıyla, 70'lerden sonra sermayenin gücü ve belirleyiciliği iyice artmıştır.

1945 sonrası dönemde sosyal devlet harcamalarını ve buna koşut olarak toplumun iki sınıftan oluştuğunu kabul eden kapitalist toplumsal örgütlenme, 1970'ler ile birlikte yavaş yavaş bu kabulü ve algıyı kırmaya başlamıştır. Toplum sınıfsız-kaynaşmış bir biçimde tahayyül edilmeye başlanmış; beraberinde “aynı geminin yolcuları” olarak görülen bireyler –gerçekte sermaye gruplarının çıkarları ekseninde- piyasa koşullarında özgürlüklerini tecrübe etmeye zorlanmışlardır. Bu bakımdan, 1970'ler ile kapitalizmin krizine bir cevap olarak düşünülen neo-liberal politikaların uygulanması ve toplumun bu şekilde örgütlenerek işçi sınıfının

rızasının yeni ve kimlik temelli bir “uzlaş” üzerinden sağlanmaya girişilmesinin temelleri yeniden plüralizm içerisinde anlam kazanmaya başlamıştır.

Siyasal karar alma süreçlerine sınıfsal bağlamından çıkarılarak ele alınan çıkar gruplarının doğrudan katılımını mümkün kılan yönetim kavramı da anılan söylemsel belirlenimin doğrudan ifadesidir (bkz. Zabcı, 2009). Devlet iktidarının bir merkezden değil de, ilgili grup ya da siyaset odaklarının (*policy community*) ilgili kuruluşlarla gerçekleştirdiği müzakere süreçlerinin neticesinde kullanılmasını öngören yönetim teriminin plüralizmle bağlantısı açıktır. Yönetim kurumunun kapitalist sınıf ve devlet iktidarı arasındaki biçimsel ayrımı aşındırarak oluşturduğu koşullar ABD hegemonyası altındaki kapitalist dünya düzenini anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu suretle uluslararası kurumlar içerisinde temsil edilen menfaat göz önüne alınmaksızın kredi arayışındaki ülkelerde politika yapımına doğrudan katılabilmişlerdir. Buna ek olarak uluslararası hukukun bilinen kuralları Amerikan yönetiminin ihtiyacı doğrultusunda müzakere edilerek yeniden yorumlanabilmiştir (Özdemir, 2011). Yönetim, kapitalist toplumlarda eşitsizliklerin arttırılarak sürdürülmesinde önemli bir dönemece işaret eder. Bu dönemecten sonra,

- kapitalizmin geçen yüzyılda kamusal ve özel alanlar arasında yaptığı biçimsel ayrımın aşınmaya başladığını, bir başka deyişle devletin sermaye ve emek karşısındaki biçimsel mesafesinin sermaye lehine daraldığını;
- sermaye ilişkisinin kapsam alanın genişlediğini (daha önce piyasa rasyonalitesinin kalıplarıyla düşünülmeyen ilişkiler cephesinde bir daralma olduğunu);
- bununla bağlı olarak, kamusal varlıkların piyasa işlemlerine konu haline gelebilecek şekilde bireysel varlıklara tahvil edilmesi sürecinin hızlandığını;
- sayılan bu dönüşümlerin neticesinde Amerika içerisinde temsil edilen sermaye gruplarının taleplerinin uluslararasılaşabildiğini, bu gruplarca desteklenen politikaların Amerikan sistemine dahil ülkelerde devlet biçim üzerinde etkiler doğurduğunu

saptamak mümkündür.

Sayılan dönüşümler neticesinde yönetim kavramı işçi sınıfının devlet içindeki temsilini zayıflatıp, özellikle “kalkınmakta olan ülkeler”de iş gücünün toplumsal yeniden üretimi konusunu yapısal olarak sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda çözecek bir araç haline gelmiştir.

Bugün plüralizm ve sivil toplum terimleri neredeyse eş anlamlı hale gelmiştir. Plüralist perspektiften bakıldığında grup temsillerini gerçekleştiren lobi grupları, dini çevreler, yurttaş birlikleri, dernekler, vakıflar, partiler, vs. kamu hizmetlerinin verilmesinde ve kamu yararının saptanmasında devlet iktidarının tek başına

belirleyiciliği karşısında bir güvence olarak görülmektedirler. Aynı aktörlerin uluslararası politika üreten kurumlarda temsil edilmeleri, işin bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Böylelikle dünya ticaret örgütü, uluslararası para fonu, dünya bankası vb. gibi örgütler ve bunlar tarafından düzenlenen uluslararası anlaşmalar öznesi her zaman tam olarak belirlenemeyen bir sürecin etkin odakları olmuşlardır.

Bu örgütlenmeler aynı zamanda grup kimliğinin bireyselleşmesinin de bir aracıdır. Müzakere süreçlerine dayalı politika üretimi fikri de sivil toplum kuruluşlarının mevcudiyetini gerektirir. Sivil toplum kuruluşları aracılığıyla politik faaliyete yönelen insanların yurttaş ve birey olarak daha güçleneceği, katılımcı kitlelerin ilgili toplumların gerçek serveti olacağı düşüncesi de aynı düşünsel çizginin bir devamıdır. Bu şekilde oluşan yurttaş toplumu ilgili toplumların 'sosyal sermayesi' olarak kabul edilir. Sosyal sermayeye dönüşmüş toplumların bu dönüşümü yaşayamamış toplumlar karşısındaki üstünlüğü, Batı tarihi okumalarında hakim çizgidir. Dahası da var: Kalkınma yarışına girmiş toplumların sivil toplumun inşası ile uğraşmaları, yeterince özgürleşememiş ve olgunlaşamamış yurttaşlarını Batı tipi katılım süreçleriyle merkezdeki örneklerine benzer hale getirmeleri de gerekmektedir. Bir toplumun uluslararası işbölümündeki yeri kapitalist sistemden değil sivil toplumcu faaliyet eksikliğinden kaynaklanacağından fakirlerin durumu yine fakirlerin suçu olarak tescil edilebilecektir (Özdemir, 2008). Bu nedenle kalkınma üniter/merkeziyetçi, totaliter, baskıcı toplumsal pratiklerle biçimlenen bir toplumsal hayatın katılımcılarının, özgürleştirici, kendi haklarını savunan, girişimci, çoğulcu kimseler karşısındaki konumunu değiştirmekle başlayacaktır. Belirtilen ideoloji küresel dönüşümün ardındaki ortak değerleri tesis ettiğinden, siyasal ideolojilerden daha etkindir. Cox'un hegemonya kavramından bahsedilirken de değinildiği gibi hegemonik dünya düzeninde küresel boyuttaki üretim tarzı, sivil toplum üzerine kurulmaktadır. Bu durum ise hegemon devletin konumunu sürdürmesini sağlamaktadır.

Plüralistlere göre hiçbir grup bilginin bütününe sahip olamaz. Bu yüzden politik ekonominin bilgisine dayanarak toplumu değiştirmek, yani mutlak bir doğruluk iddiasıyla üretim ilişkilerine (özel mülkiyet ve diğer mekanizmalara) müdahale etmek totaliterleştiren, tekleştiren bir kötülük olarak kabul edilir. Dolayısıyla, 2. Dünya Savaşı sonrası oluşan çift kutuplu dünya düzeninde Sovyet Rusya totaliter olarak kabul edilirken, ABD ortak çıkarların yegane temsilcisi konumundaydı. Aynı çizgiden ilerlersek sosyal hareketler de ancak ve ancak anlık ve mümkünse yalnızca kimliğe dayalı menfaat talepleri şeklinde ortaya çıktıklarında işe yarar olacaklardır. Bütün hareketleri sınıf ekseninde bir araya getirmek kadar kötüsü yoktur. Hareketlere sebep veren rahatsızlıkların bir mekanizmaya (sömürü mekanizmasına) dayalı olarak izahatı totaliter bir tutum olarak kabul edilecektir. ABD hegemonyası altında hiç kimse 'sınıf' olarak kabul edilmediği gibi, sınıf talepleri aynı olsalar bile farklı grup çıkarları gibi kabul edilirler. Cox'un hegemonya kavramını anlatırken de değinildiği gibi oluşan emek-

sermaye çelişkisinin ve genel anlamıyla sınıf mücadelesinin şu anki siyasi yansıması plüralist söylem ve onun kurumsal işleyişiyle oluşmaktadır.

Sonuç Yerine

Yukarıda anlatılanlar ışığında, ABD hegemonyasının ideolojik ayağı ulus-devletler düzeyinde plüralist söylemin hakimiyetiyle paralel gelişmiştir. Plüralizm ikinci dünya savaşından sonra ABD hegemonyasının temel unsurlarından birisi olarak bu ülkeye bağlı coğrafyada siyasetin kriterlerini belirlemeye başlamış, 1970’lerdeki yapısal kapitalist krizden sonra, önce batı bloğunda, sonra da azgelişmiş devletlerde gündeme gelen neo-liberal politikalar döneminde de varlığını (neo-plüralizm) sürdürmüştür. Neo-liberal politikaların işleyebilmesi için gereken ideolojik zemini devlet- sivil toplum ikiliği ve bu ikilik üzerinden işleyen bir liberal uzlaşıda bulan ABD hegemonik düzeni, her şeye rağmen bunun tam da başarılı olamadığı gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Soğuk savaş döneminde Ortadoğu bölgesine SSCB ve ABD rekabeti damgasını vurmuştur. Dönem süresince ABD ayrı bir uluslararası iş bölümü inşa etme teşebbüsünde bulunan Sovyetler Birliği’ne karşı çevreleme politikası izlemiş, Ortadoğu’da zayıflamaya başlayan İngiliz yönetiminin yerini doldurma isteğinde olduğunu da bir anlamda ortaya koymuştu (Best, 2006, s. 219). Soğuk Savaş sonrası dönemde, Ortadoğu Bölgesi’nde artık iki kutuplu dünyaya göre değil, bir yandan küresel dünya düzeni tarafından yönlendirilen, diğer yandan ülkelerin kendi ulusal politik, ekonomik, stratejik ve etnik yapılarının gerektirdiği çıkarlara uygun politikalar izlenmeye başlandı (Uslu, 2003, s.183-186).

ABD, 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından Bush iktidarı ile birlikte Ortadoğu ve dünya politikasının “terörle mücadele” olduğunu vurgulamıştır. Saldırlardan sonra CIA Başkanı George Tenet, Irak’ın El Kaide Örgütü ile temasta bulunduğunu ve Irak ile İran’ın 11 Eylül saldırılarını desteklediklerini düşündüklerini ifade etmiştir. Başkan Bush, ABD Kongresi’nde 29 Ocak 2002’de yaptığı konuşmada Irak, İran ve Kuzey Kore’yi “Şeytan Üçgeni-Axis of Evil” olarak nitelemiştir (bkz. Akbaş, 2011). Terörle mücadele hedefinin kendisi bir önceki uluslar arası güç ilişkileri döneminin dinamiklerinin tükendiğinin başlı başına göstergesiydi. Zira bu hedef kamplar arası dengenin yerini ABD’nin ihtiyari politikalarının ve uzun erimli hedeflerinin aldığını ima etmekteydi.

Terörle mücadele söyleminin altında, ABD’nin neoliberal ve plüralist politikaları ekseninde Ortadoğu’daki devlet biçiminin dönüşümünü hedefleyen politikaları bulunmaktaydı (Özdemir, 2010). Anılan hedefe ulaşmak için aralarında bir önceki dönem yine ABD öncülüğünde gelişse de bir denge politikasının sonucu olan uluslararası hukukun inkarı olmak üzere gerekli her yol mübah görülmüştür. Saldırıları sonucunda askeri müdahalelerle dünyayı kendi çıkarlarına göre şekillendirmeye çalışan ABD’nin ilk hedefi Ortadoğu olmuştur.

ABD'nin, yeryüzünün en zengin enerji havzalarının bulunduğu Merkezi Avrasya'yı denetim altına almak için geliştirdiği Büyük ya da Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin (BOP) en önemli boyutunu yakın zamana kadar "İlimli İslam" stratejisi oluştuyordu. 2000'li yılların başında ılımlı İslam, batılı değerlerle uyumlu, siyasal olarak ABD'nin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş, sınırların yeniden çizildiği ve rejimlerin bu amaca uygun olarak değiştirilmesinin öngörüldüğü BOP'un taşıyıcı kavramı olarak belirmişti. ABD tarafından "Büyük Ortadoğu" olarak adlandırılan projede Fas'tan Pakistan'a, Yemen'den Türkiye ve Karadeniz'e kadar uzanan bölgedeki Müslüman ülke pazarlarının "demokrasi ihracı" adı altında uluslararası sermayeye açılması amaçlanmış ve tüm bu proje için en uygun siyasi alt yapı kitleler nezdinde rıza üretimini kolaylaştıracığı ve muhalefeti de kimlik üzerinden yürütülen sığ bir plüralizm eksenine çekeceği düşünüldüğünden "İlimli İslam" olarak belirlenmiştir.

Bu gün için adı geçen projenin temel unsurları yerli yerinde durmakla beraber, bir yoruma göre İlimli İslam Projesinin uygulandığı her yerde Körfez sermayesinin egemenliği gündeme geldiğinden ve körfez sermayesinin çıkarıyla Batı metropollerinde mevzilenen sermaye gruplarının çıkarı arasında yapısal bir uyumsuzluk baş gösterdiğinden, proje revize edilmekte, yine biçimsel demokrasi ve yerel değerlerin uyumluluğu ekseninde yine kapitalist üretim ilişkilerinin yayılmasını ve metalaşmayı kolaylaştıracak ancak körfez sermayesinin etki alanından uzak bir düzenek gündeme gelmiştir (Özdemir, 2010).

Daha önce de belirtildiği gibi, Plüralist söylem ve bunun için gerekli örgütsel, kurumsal düzenekler üretim sürecinde hakim ve tabii unsurlar arasındaki güç dengesinin özgül bir tipi olarak günümüz dünyasında siyasetin kalıplarını vermektedirler. Bu bakımdan, özellikle Arap Baharı sonrasında dikkatlerin yeniden üzerinde toplandığı Ortadoğu Bölgesi'ndeki dinamikler izlenirken anılan söylemin etkisini hesaba katmak gerekmektedir.

İlerleyen zaman içinde BOP, Kuzey Afrika, Kafkasya ile Orta Asya ülkelerini alarak, Genişletilmiş Ortadoğu Projesi (GOP) haline dönüştürülmüş ve Çin'e kadar uzanan coğrafyada, sivil toplum hareketlerinden kuvvet kullanımına kadar varan çeşitli yöntemlerle, Batıyla uyumlu (biçimsel demokrasiyi yerleştirmiş ve çoğulcu söylemin taleplerine karşı duyarlı) rejimlerin tesis edilmesi hedefine yöneltmiştir (Bilgin, 2008, s.414-415). Bu noktada sivil toplum ve plüralizm ilişkisi açıkça görülmektedir. ABD'nin demokratikleşme söylemine destek vereceği düşünülen bu proje ile bölge ülkelerinin yeniden yapılanmasının, bütün değerleri piyasa ekseninde belirlenen bir toplum yapılanması ve toplumsal refahın olmasa da kişi başına düşen milli gelirin artırılmasının da sağlanacağı varsayılmaktadır. Bu vesile ile ABD, bir yandan doğal kaynakları kontrol ederken, diğer taraftan şeffaf mahkemeleri, meta dolaşımını ve milli zenginliklerin (doğal kaynakların) metalaşmasını kolaylaştıracak kuruluşları, kimliğe dayalı insan hakları tatbikatını yürüten yapılarıyla ülke rejimlerini ve bunun uluslararası düzeydeki yansımalarını belirleyerek merkezi konumunu pekiştirecektir (bkz. Bilgin, 2008)

Tunus'ta Muhammed Bouazizi'nin kendini ateşe vermesiyle fitili ateşlenen ve kısa sürede bütün Ortadoğu coğrafyasına yayılan toplumsal olaylar dalgası, BOP'un devamı olmakla birlikte, "Arap Baharı" adı verilen süreçte çoğulculuğun dolayısıyla tesis edilmeye çalışılan toplumsal uzlaşma hedefinin ulaşılmaktan uzak olduğunu gösterir niteliktedir.

Toplumsal uzlaşmayı önce askeri yöntemle sağlamaya çalışan fakat Irak ve Afganistan örneklerinde görülen 'savaş ve işgal et' politikası başarısız olan (bkz. Güler, 2013) ABD, bu nedenle '[devleti] yeniden-biçimle ve uluslararası sermayenin rahatlıkla temsil edilebileceği yeni yapı içerisinde kolaylıkla yönet politikası' uygulamaya başlamıştır. Her iki politikada da plüralist vurgular olsa da, bu son politikada plüralist vurgu noktalarının çokluğu Ortadoğu örneğinde oldukça göze çarpmaktadır.

1980'lerden bu yana dünyanın birçok yerinde olduğu gibi bu bölgede de halk ayaklanmaları, (toplumsal mutabakatın sağlanabilmesi için iktidarlara gereken (sübvansiyonlar, kamusal malların bedelsiz kullanımı, geleneksel tarımın muhafazası vs. gibi) popülist politika araçlarının neo-liberal politikalar bağlamında zayıflatılması) gündelik hayatın gittikçe kötüleşmesine sebebiyet veren neo-liberal politikaların yarattığı ağır koşulların (yoksulluk, sefalet, baskı, işsizlik) bir sonucu olarak görülebilir. Halka özgürlük vaat eden neo-liberal politikalar, özelleştirmeler ve serbest ticareti dayatırken, bir kesimi zenginleştirmiş, diğer kesimi ise sefaletle itmiştir. Ortadoğu'da ayaklanan insanlar yıllarca hem bu politikalarla hem de baskıcı rejimlerle ezilmişlerdir. Ayaklanmaların asıl nedeni sadece fakirlik ve yoksulluk değil, devlet biçiminin dönüşümü, yönetici sınıfların toplumsal uzlaşmada eskisi gibi çabalamamaları ve her şeyin meta haline getirilmesidir.

ABD ve merkez kapitalist ülkeler bölgede yaşanan halk isyanlarını plüralist söylem ekseninden okumuşlar ve dünyaya da böyle tanıtmışlardır. Buna göre bölge ülkeleri aniden bir aydınlanma yaşayarak Batı değerleriyle bezenmiş çoğulcu talepler üretmeye başlamışlardır. Bu bağlamda tepkilerin içerdiği sınıfsal talepler, yaşam kaygıları ve endişeler görünmez hale gelmiş, bu tepkileri doğuran iktisadi belirsizlikler de artırılmıştır.

İşte bu kapsamda Batı tarafından imal edilmeye çalışılan istikrar beklentisi de iyice anlamsız hale gelmiştir. ABD'nin bu süreçte izlediği tüm politikalar plüralist söylem vasıtasıyla kendi ulusal çıkarlarına ve siyasetine hizmet edecek şekilde uygulanmıştır ama plüralist söylem ve yaptırımları ABD'nin ulusal çıkarlarına zarar vermeye başlamıştır.

"Bahar" olarak adlandırılan bu süreç aslında Ortadoğu'da halkların dış müdahale ile yönlendirilmesiyle oluşan ve neo-liberal politikalarla uyumlu iktidarların hükümete gelmesinden başka bir şey değildir. ABD, plüralist söylemin de temel dayanaklarından biri olan devlet – sivil toplum ikiliğini kullanarak, siyasal

hedefleri doğrultusunda iç karışıklıklar çıkarmak ve sivil toplum unsurlarıyla rejim değişiklikleri yaratmak gibi yöntemleri kullanarak bölgedeki durumu kendi lehine çevirmeye çalışmıştır. Ayaklanan halkın en önemli hedefinin iktidarları yerlerinden etmek olması da ABD'nin işini kolaylaştırmıştır. İsyanların ABD ve merkez kapitalist güçlerin isteklerine doğru yönelmesinde isyanların örgütlü olmaması ve dolayısıyla ideolojik olarak beslenme kaynağından yoksun olmalarının rolü çok büyüktür. Kitlenin örgütsüz oluşu 1980 sonrası etkinliği artan neo-liberal politikaların ve 'sınıf' kavramını görmezden gelen plüralist söylemin ürünüdür.

Neoliberal politikalar ve baskıcı rejimlerin sentezi sonucunda çıkan isyanlara ABD tarafından adeta el konulmuş ve bölgeye yönelik devlet biçiminin dönüştürülmesi süreci başlatılmıştır. Halklara vaat edilen özgürlük, adalet, demokrasi gibi söylemler ise içleri boşaltılarak ABD'nin bölgede oluşturduğu hükümetlere bırakılmıştır. Libya model itibarıyla Tunus ve Mısır'da uygulanan projeden farklılık arz etse bile sonuç ABD ile işbirlikçi İslami nitelikli hükümetlerin iktidar koltuğuna oturması şeklinde sonuçlanmıştır.

Esad'ın yeniden güçlenmesi sürecinde bir dönem onu protesto etmek için sokaklara dökülen kitlelerin ABD'nin kültürel plüralizmi ve bu söylemden ABD'nin beklemediği şekilde yararlanmaya çalışan köktenci gruplar karşısında duydukları endişenin büyük rolü bulunmaktadır. Bir başka deyişle plüralist söylem salt himayedarı ABD için değil, demokrasiyle sorunları olan kesimler için de bir meşrulaştırma zemini oluşturmuştur. Çin, Rusya ve İran gibi müttefiklerinin desteğini alan Suriye'de Esad rejiminin halk üzerinde hala etkinliği bulunmaktadır. Bu nedenle Suriye'deki durum Ortadoğu üzerindeki ABD politikalarının ve hegemonyasının okunmasında büyük önem arz etmektedir. Birdal ve Günay (2012), Suriye'de kazananın oyunun tümünü kazanmış sayılacağını belirtmektedirler.

ABD tarafından bölgede birçok düzenlemeye gidilmesine rağmen, ayaklanmaların altında yatan esas nedenler ortadan kaldırılmadığı sürece, ABD'nin hegemonik konumu sallantıda olacaktır. Dolayısıyla Amerikan hegemonyasının bugün yaşadığı krizin plüralizmin de krizi olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akad, M. ve Dinçkol, V. (2009). *Genel Kamu Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları.
- Akbaş, Z. (2011). *Irak Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*, Ankara: Barış Kitap.
- Anderson, P. (1988). *Gramsci, Hegemonya, Doğu/Batı Sorunu ve Strateji*, İstanbul: Alan Yayınları.

- Antony B., Hanhimaki, J. M., Joseph A. M. & Schulze, E. K. (2006). *Uluslararası Siyasi Tarih*, İstanbul: Yayın Odası.
- Barrett, M. (1996). *Marx'tan Foucault'ya İdeoloji*, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bilgin, M. (2008). *Türkiye'nin Küresel Konumu*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Birdal, A. ve Günay, Y. (2012). *Arap Baharı Aldatmacası*, İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- Bostanoğlu, Burcu (1999), *Türkiye - ABD İlişkilerinin Politikası*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Cox, R. (1983). Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method, *Millenium Journal of International Studies*, 12/2, 162-175.
- Cox, R. (1987). *Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History*, New York: Colombia University Press.
- Cox, R. (1989). Production, the State and the Change in World Order. Czempiel, E. ve Rosenau, J. N. (Ed.), *Global Changes and Theoretical Challenges: Approaches to World Politics for the 1990s* içinde, Toronto: Lexington Books.
- Crehan, K. (2006). *Gramsci Kültür Antropoloji*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Dunleavy, P. ve O'leary, B. (1987). *Theories of the State: The Politics of Liberal Democracy*, New York: Meredith Press.
- Gill, S. (2003). *Power and Resistance in the New World Order*, New York: Palgrave Macmillan.
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri*, İstanbul: Onur Yayınları.
- Güler, A. (2013, 20 Ekim). Ortaoğu Barışın Neresinde? haber.sol.org.tr
- Mandel, E. (2008). *Geç Kapitalizm*, İstanbul: Versus.
- Özdemir, A.M. (2008). Sözün Mülkiyeti, Ankara: Dipnot.
- Özdemir, A. M. (2010). Ulusların Sefaleti: Uluslararası Ekonomi Politîge Marksist Yaklaşımlar, Ankara: İmge.
- Özdemir, A. M. (2011). Güç, Buyruk, Düzen, Ankara: İmge.
- Uslu, N. (2003). 1980'lerden Günümüze Türk Amerikan İlişkilerinin Genel Seyri ve Temel Boyutları. Turgut Göksu, Ali Şen, Abdulkadir Baharçipek, Hasan H.

Çevik (Ed.), *1980-2003 Türkiye'nin Dış, Ekonomik, Sosyal ve İdari Politikaları içinde* (s. 184-186), Ankara: Siyasal Kitabevi.

Uzgel, İ. (2003), Hegemon Güç Kutusu. Baskın Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası içinde*, Cilt I, İstanbul: İletişim Yayınları.

Zabcı, F. (2009). *Dünya Bankası: Yanılsamalar ve Gerçekler*, İstanbul: Yordam Kitap.

Zizek, S. (2011). Günümüz İçin Leninist Bir Tavır: Popülist Ayartmaya Karşı. Slavoj Zizek, vd. (Ed.), *Yeniden Lenin içinde*, İstanbul: Otonom.

